

GAVRIIL BĂNULESCU-BODONI – UNELE ASPECTE ALE POLITICII MONAHALE ÎN PERIOADA 1806-1812

Teodor CANDU

Una dintre cele mai controversate personalități din istoria spațiului românesc de la sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea a fost mitropolitul și exarhul Gavriil Bănulescu-Bodoni¹, originar din Transilvania, ierarh al Bisericii Ortodoxe Ruse și Române ce s-a remarcat prin activitatea sa pastorală la răsărit de Carpați unde, în perioada păstoriei mitropolitului Gavril Callimachi, acesta a îmbrăcat haina monahală și a activat pentru o scurtă perioadă

---

¹ Conform datelor inserate în lucrarea enciclopedică dedicată ierarhilor Bisericii Ortodoxe Ruse de la 1721 până în 1895, în dreptul numelui său este indicat: „Gavriil Bănulescu-Bodoni – în anul 1782 a trecut în Rusia și a fost desemnat prefect al seminarului eparhiei de Ecaterinoslav, în 1785 revine în Moldova, unde a fost ridicat la rangul de arhimandrit; în 1788 se reîntoarce în Rusia, a fost desemnat în calitate de rector al seminarului de Ecaterinoslav; în 1791 a fost hrirotonit episcop de Cetatea Albă și Bender; 1792 – mitropolit al Moldovlahiei; în 1793 mai 10 – mitropolit de Ecaterinoslav; în 1797 decembrie 21 – al Novorosiei; în 1799 septembrie 29 – mitropolit de Kiev; în 1801 aprilie 7 este desemnat în calitate de membru al Sfântului Sinod; în 1803 august 21 a fost pensionat cu o rentă anuală de 3 000 ruble, așezându-se la Odesa; în 1805 august 5 i se permite de a se muta la Dubăsari; în 1808 martie 27 a fost desemnat exarh al Sfântului Sinod în Moldova, Valahia și Basarabia și membru al Sfântului Sinod; în 1813 august 21 mitropolit al Chișinăului. A răposat în anul 1821 martie 30”. *Списки архиереев иерархии Всероссийской и архиерейских кафедр со времени учреждения Святейшаго Правительствующаго (1721-1895)*, Синодальная Типография, Санкт Петербург, 1896, c. 16.; Vezi unele aspecte ale activității sale de la sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea la Cristian Ploscaru, *Originile „partidei naționale” din Principatele Române, I sub semnul „politicii boierești)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Seria Historica, Iași, 2013, p. 371-372, 394, 396, 463-465.

de timp în calitate de dascăl la Academia Domnească din Iași. După ce a efectuat un pelerinaj la locurile sfinte din Imperiul Otoman, trece Nistrul, intrând în supușenia imperiului Rus unde, de-a lungul mai multor decenii, a exercitat atât funcții didactice și administrativ ecleziastice cât și o prodigioasă activitate pastorală, fiind profesor și rector al seminarului din Poltava, iar după ce a deținut pentru o scurtă perioadă funcția de episcop de Cetatea Albă și de mitropolit al Moldovei, a fost demis și trimis la Constantinopol su pază de domnul Alexandru Moruzi, pe motiv că ar fi ocupat respectiva funcție, contrar tradiției de alegere a mitropoliților moldoveni, fiind numit de fostele autorități de ocupație rusă. Ulterior, după ce revine în Rusia, a fost numit arhiepiscop de Ecaterinoslav, mitropolit de Kiev și Halici, în anul 1803 demisionând sub motivul precarității sănătății, retrăgându-se la Odesa apoi la Dubăsari. Revine în funcția de ierarh al Moldovei în anul 1808, după demisia mitropolitului Veniamin Costachi, la presiunea autorităților rusești care administrau țările române. Ierarhul a exercitat această funcție până la 1 octombrie 1812, când, odată cu evacuarea armatelor și autorităților ruse din principate, a trecut Prutul, punând temelile eparhiei Chișinăului și Hotinului, pe care a administrat-o până la trecerea sa în lumea celor dreți, în anul 1821.

Unul dintre biografiile săi de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Axentie Stadnițchi (mitropolitul Arsenie al eparhiei de Tașkent și al Turkestanului), îl înscrie pe acesta printre „ierarhii de seamă ai bisericii ruse dintre străini de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Român de origine, el, prin educația sa și prin serviciul său a fost rus. Primind educația la Academia din Kiev, toată viața și-a dedicat-o slujirii bisericii și statului rus”². Deși această afirmație nu poate fi contestată, ea trebuie nuanțată. Dedicându-și viața serviciului statului și bisericii ruse, Gavriil Bănulescu-Bodoni nu și-a uitat originile sale, în decursul vieții sale a tins să devină cap al Bisericii Ortodoxe românești, ceea ce a și reușit, ajungând în înalta funcție de mitropolit al Moldovei, și chiar în calitate de exarh al bisericii din Moldova, Țara Românească și Basarabia, iar după 1812 a

² Авксентий Стадницкий, *Гавриил Банулеско-Бодони, экзарх молдоволахийский (1808-12 гг.) и Митрополит Кишиневский (1813-21 гг.)*/ исследование Авксентия Стадницкого, [s.n.], Кишинев, 1894, с. I.

fost cel care a depus tot efortul pentru a constitui pe teritoriul Imperiului Rus o eparhie separată a populației românești încorporate³.

În susținerea acestei idei vine afirmația făcută de preotul Vasiliu Jmakin care, în studiul său dedicat acestuia, ca o completare la lucrarea lui Axentie Stadnițchi, nota referindu-se la perioada păstoriei sale în calitate de mitropolit de Kiev că „Gavriil cu bunăvoință primea în eparhia sa originari din Moldova și Valahia, dar avea o atitudine aspră, de neînțeleasă față de rușii care primeau hirotonia în ranguri preoțești de la arhierii moldoveni și apoi reveneau în Rusia.”⁴ Această atitudine poate fi pusă pe seama vechii sale relații cu arhierii moldoveni, în speță cu mitropolitul Iacob Stamati, care i-a urmat pe scaunul mitropolitan după ce a fost destituit și trimis la Constantinopol sub

---

³ În conformitate cu opinia expusă de către Vasiliu Jmakin constatăm că „În anul 1784 sub motivul că ar fi bolnav, dar de fapt din alte cauze, legate de ultimele evenimente din Moldova, ieromonahul Gavriil a renunțat de la funcțiile ce le deține (adică de profesor și prefect la Seminarul din Poltava – n.n.) și a mers la Iași, oprindu-se pentru o perioadă la Kiev. Mitropolitul Moldovei Gavril (Callimahi – n.n.) la 25 martie 1785 îl hirotonea pe protejatul său în rangul de arhimandrit. În anul 1786 după trecerea la cele veșnice a mitropolitului Gavril și în rezultatul schimbărilor în ierarhia bisericii, arhimandritul Gavriil Bănulescu, prin alegerea poporului a fost nominalizat în calitate de candidat la catedra de episcop al Romanului, ceea ce corespunde dispozițiilor date la moarte de mitropolit. Și doar lăcomia funcționarilor greci, care formau curtea domnului moldovean, a împiedicat această hirotonire, catedra episcopului de Roman, fiind oferită unui grec (episcopului Iacob Grecul – n.n.). Fiind ofensat de nedreptatea manifestată de guvernul moldovenesc, arhimandritul Gavriil a părăsit imediat Iașii și a mers la Huși la episcopul local Iacov (Stamati – n.n.), care l-a primit cu dragoste pe arhimandritul ofensat, desemnându-l în calitate de examinator și predicator în eparhia sa. Această funcție nu l-a satisfăcut. În anul 1787, în timpul celui de-al doilea război turcesc, fuge în Rusia domnul moldovean Alexandru Mavrocordat și, din porunca guvernului rusesc, s-a așezat la Poltava. În urma domnului au sosit la Poltava și mulți boieri moldoveni, printre care era și arhimandritul Gavriil Bănulescu.” Василий Жмакин, „Митрополит Гаврил Бодони”, în *Русский архив*, №8, Москва, 1898, с. 312.

⁴ Василий Жмакин, „Митрополит Гаврил Бодони”, în *Русский архив*, № 8, Москва, 1898, с. 332; În această privință autorul face referință la o serie de dosare din Arhiva Sfântului Sinod pentru anul 1800, nr. 45; 1802 – nr. 549, 684, 928; 1803 – nr. 334 etc.

escortă și, probabil, a unor suspiciuni pe care le-ar fi avut cu privire la loialitatea unor asemenea clerici.

Atitudinea favorabilă față de originarii din țările române trebuie privită și din perspectiva politicii Imperiului Rus față de numărul mare de etnici români care, începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, trec în masă pe noile teritorii încorporate în limitele imperiului. Avem aici în vedere regiunea Podolia, inclusă în hotarele Rusiei încă din timpul războiului ruso-turc din perioada 1768-1774, și partea de sud a regiunii dintre Nistru și Nipru anexată în rezultatul războiului ruso-austro-turc din 1787-1791.

Istoriografia română, inclusiv cea recentă, susține că exarhul Gavriil Bănulescu-Bodoni a dus „o politică fermă de integrare a Bisericii Ortodoxe Române în structura administrativ ecleziastică rusă”⁵. O opinie pe care nu o poate combate nimeni, dar care urmează a fi privită și dintr-o altă perspectivă, a organizării și buneii funcționări a bisericii ortodoxe din principate, care la începutul secolului al XIX-lea, la fel ca și în perioadele anterioare, în speță în decursul secolului al XVIII-lea, se afla într-o situație complicată atât din perspectiva nivelului de instruire și educație a clerului, cât și a transformării unor lăcașuri sfinte în surse de venit pentru preoții și episcopii lor. În aceste sens exemplul mănăstirilor închinat devine unul proverbial⁶, sau

⁵ Daniel Niță-Danilescu, *Războaiele dintre ruși și turci din secolul al XVIII-lea și implicațiile lor asupra Bisericii Ortodoxe din Moldova*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2009, p. 199. Concepție împărtășită și de Cristian Ploscaru, *op. cit.*, p. 465.

⁶ Despre situația respectivă este suficient a se vedea reformele întreprinse de Constantin Mavrocordat în domeniul ecleziastic, una dintre cele mai semnificative fiind ridicarea nivelului științei de carte în rândul clerului prin trecerea la oficierea serviciilor religioase în limba română, organizarea de „școli” ad-hoc pe lângă preoții instruiți unde erau chemați ceilalți preoți pentru a-și consolida cunoștințele în domeniu. Detalii în această privință se regăsesc în Teodor Candu, *Biserica Ortodoxă din Țara Moldovei din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea*, Chișinău, 2009, [Teză de doctorat], p. 18-20, 21; o altă măsură întreprinsă de același domn ține de alegerea și numirea egumenilor de mănăstiri, prin care stabilește ca respectivii să fie aleși pe viață și să nu poată fi scoși din funcție fără un temei „dovedit cu mare cercetare”. *Ibidem*, p. 20-21; de asemenea, pentru egumenii mănăstirilor introduce practica de a da socoteală în scris soborului mănăstirii asupra veniturilor și cheltuielilor, care,

după cum constata istoricul ieșan Gheorghe Platon, referindu-se la perioada de dinainte de Regulamentele Organice, că societatea românească era dominată de haos și arbitrar⁷.

Deci, unul dintre scopurile noastre, prin intermediul prezentului studiu, este de a aduce în circuitul științific unele date mai mult sau mai puțin cunoscute cu privire la activitatea mitropolitului și exarhului Gavriil Bănulescu-Bodoni pe timpul aflării sale în fruntea Bisericii Ortodoxe din țările române în calitate de mitropolit al Moldovei și exarh al Bisericii din ambele principate (1808-1812). Iar din gama largă de subiecte ce merită o atenție deosebită se înscrie și politica dusă de el în raport cu așezămintele monahale, buna organizare a lor și soluționarea problemelor stringente legate de administrarea averilor mobile și imobile ale mănăstirilor, responsabilizarea clerului monastic de a viețui conform canoanelor etc.

Totodată, trebuie să remarcăm din start că în pofida tendinței de a desfășura administrarea ecleziastică după modelul rusesc, totuși scopul pe care-l urmărea acest ierarh era de a instaura în cadrul Bisericii Ortodoxe Române o mai bună orânduire, excluzând abuzurile și readucând structurile acesteia în câmpul canonicității. De asemenea, credem că după cum Rusia vedea în folosirea lui Gavriil Bănulescu-Bodoni un promotor al politicilor sale în spațiul românesc extracarpatic, și marele arhiepiscop vedea în susținerea politicii ruse o șansă în plus pentru a-și atinge scopul de a deveni cap al uneia dintre Bisericile Ortodoxe românești. În sensul acesta a promovat modelul de organizare

---

anual, urmau să fie prezentate de Bobotează în capitala țării. *Ibidem*, p. 21; Un alt domn reformator, Grigore al III-lea Ghica dă dispoziții stricte în privința intrării în tagma preoților, cerând limitarea hirotoniilor, ia atitudine pe marginea problemei mitei și simoniei în rândul clerului, dispune și în privința edificării de noi lăcașuri ecleziastice. Pentru realizarea lor domnul dispunea ca cei ce tindeau la rangul preoției să fie examinați riguros, de asemenea cerea episcopilor numirea de protopopi destoinici pe la ținuturi, iar pentru a cointeresa pe pretendenții la treapta preoției și chiar a preoților, folosește pe larg practica prin care preoții „cunoscătorii de carte să fie scutiți de bir și cei din tagma duhovnicească să nu fie obligați să găzduiască pe nimeni fără voia lor”, cerând dregătorilor să aibă o atitudine onorabilă față de preoți. *Ibidem*, p. 26.

⁷ Gheorghe Platon, *Moldova și începuturile revoluției de la 1848*, Editura Universității, Chișinău, 1993, p. 27.

administrativă ecleziastică și a vieții monahale aplicate în Rusia, începând cu reformele lui Petru I și a urmașilor săi din secolul al XVIII-lea, ca pe unicul mijloc ce ar putea da rezultate palpabile, ținând cont de faptul că deseori multe aspecte ale vieții și administrației ecleziastice din principate, în decursul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, erau conduse arbitrar și abuziv, atât din partea puterii ecleziastice, cât și din partea autorităților statului.

Măsurile pe care le întreprinde Gavriil Bănulescu-Bodoni demonstrează odată în plus că toate reformele și reglementările adoptate în decursul secolului al XVIII-lea în domeniul bisericesc nu au dus la rezultatul scontat de inițiatorii lor, din cauza lipsei de continuitate și consecvență în aplicarea respectivelor reglementări, inclusiv a instabilității politice generate de schimbările dese de domni și lipsa de sprijin din partea elitelor, inclusiv a celor ecleziastice, care erau direct vizate.

***

Un subiect ce merită atenția din perioada exarhatului lui Gavriil Bănulescu-Bodoni ține de politica de administrare a vieții monahale asupra căreia dorim să ne oprim în cele ce urmează.

Tabloul statistic al mănăstirilor și schiturilor din Moldova a fost întocmit la porunca lui Gavriil Bănulescu-Bodoni în anul 1809 și editat de Constantin N. Tomescu⁸. De asemenea, unele din aceste date au fost incluse în rapoartele adresate de Gavriil Bănulescu-Bodoni Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse și prezentate de preotul Vasilii Jmakin în studiul amintit mai sus.

Conform datelor prezentate, cunoaștem că în perioada 1808-1812 în Moldova funcționau 203 mănăstiri și schituri care cuprindeau în cadrul lor 1 860 de călugări și călugărițe⁹. Același autor ne informează că, în perioada exarhatului lui Gavriil Bănulescu-Bodoni, în Moldova existau 17 mănăstiri și 120 schituri de călugări și 2 mănăstiri și 15 schituri de maice¹⁰, în acest caz nefiind indicate așezămintele închinatelor locurilor sfinte din Imperiul Otoman.

---

⁸ Tomescu, Constantin N., "Despre înmulțirea clericilor hirotonisiți în Valahia la 1812. – Izvod nominal al clericilor din eparhia Hușului", în *Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești din Chișinău*, vol. XXIII, Chișinău, 1933, p. 263-286.

⁹ Василий Жмакин, *op.cit.*, c. 338.

¹⁰ *Ibidem*, c. 365.

Aceste date corespund cu cele prezentate de către capii eparhiilor moldovenești în decursul anului 1809, spre exemplu cele prezentate de către episcopul Meletie al Hușilor, care informa că în eparhia sa funcționau 13 schituri de monahi și 2 schituri de maice, în eparhia Romanului 7 mănăstiri, 62 de schituri de monahi și 4 schituri de maice, iar în eparhia Mitropoliei 10 mănăstiri și 46 schituri de monahi, 2 mănăstiri și 9 schituri de maice. Adică, în subordinea autorităților eparhiale erau 17 mănăstiri și 121 de schituri de călugări, 2 mănăstiri și 15 schituri de maice¹¹, în total 155 edificii.

Suplimentar la acestea este necesar să notăm că, în anul 1809 pe cuprinsul Țării Moldovei erau 37 mănăstiri și 10 schituri închinatelor locurilor sfinte¹². Conform datelor prezentate de V. Jmakin în Moldova activau 10 mănăstiri și un schit cu 64 de călugări, închinatelor Sfântului Mormânt sau patriarhului de Ierusalim; la Muntele Sinai – 4 mănăstiri și un schit cu 15 monahi; la muntele Athos 23 mănăstiri și 8 schituri cu 184 călugări; care însumate corespund datelor din anul 1809. Informațiile trimise către Sfântul Sinod cuprindeau un număr total de 202 lăcașuri monahale. Diferența dintre totalul numărului mănăstirilor incluse în tabloul statistic din anul 1809 și a celor trimise Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse poate fi pusă pe seama faptului că în rândurile mănăstirilor închinatelor din Țara Moldovei a fost inserată și biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din Chișinău, metoh al mănăstirii Galata.

Politica monahală a mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni s-a cristalizat încă din perioada când acesta a fost ridicat la rangul de episcop al Cetății Albe și Benderului, din perioada când Biserica Moldovei era sub exarhatul lui Ambrosie Serebrenicov, arhiepiscop de Ekaterinoslav, și a scurtului său mandat de mitropolit al Moldovei din iarna-primăvara anului 1792, și, bineînțeles, urmărirea obiectivului de a organiza viața monastică¹³.

---

¹¹ Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare: ANRM), Fond 733, inventar 1, dosar 411, f. 37-38.

¹² *Ibidem*, f. 36.

¹³ Asemenea practică a fost introdusă și în perioada exarhiei arhiepiscopului Ambrosie Serebrenicov al Ecaterinoslavului în Moldova, spre exemplu dintr-un izvod de documente ale mănăstirii Sfântului Pantelimon din Botoșani, cunoscută și sub denumirea de mănăstirea Doamnei, sunt indicate rezumatele

După revenirea sa în fruntea bisericii din Moldova, mitropolitul și exarhul Gavriil Bănulescu-Bodoni a inițiat o serie de acțiuni care urmăreau să soluționeze acele chestiuni grave de care se ciocnea viața spirituală în Principate. Pe lângă acțiunile de ordin administrativ, instituirea și reinstituirea de instituții administrative cum ar fi Dicasteria exarhală, Consistoriul mitropolitan, reintroducerea blagociniilor și a instituției deputaților din partea clerului pentru a participa la cercetările pricinilor în care erau implicate fețele bisericești, inclusiv o mai strictă verificare a procesului de hirotonire a preoților și a altor fețe bisericești (diaconi, ipodiaconi, citeți etc.). Un domeniu complex de care Bănulescu-Bodoni s-a preocupat se referă la buna orânduială a vieții monastice din principate.

Printre acțiunile întreprinse de Gavriil Bănulescu-Bodoni în perioada exahatului, în planul administrării vieții monahale în Moldova și Țara Românească au fost:

1. Introducerea unei evidențe stricte a veniturilor și cheltuielilor, precum și a averii mișcătoare și nemișcătoare a mănăstirilor, prin impunerea conducătorilor și a administratorilor acestora să înscrie în trei condici separate respectivele date, care anual urmau să fie inspectate de către membrii administrației exarhale și de episcopii eparhiali.
2. Limitarea implicării puterii laice în procesul de desemnare a conducătorilor de mănăstiri și schituri, practică pe larg utilizată în țările române.
3. Îmbunătățirea vieții interioare a mănăstirilor prin limitarea egumenilor de a primi în cadrul comunităților ce le conduceau persoane fără a ține cont de statutul lor. Limitarea liberei treceri a monahilor dintr-o mănăstire în alta. Introduce instrucțiuni cu privire la primirea poslușnicilor (ascultătorilor) și tunderea acestora în monahism.

---

a două dispoziții parvenite din partea aceluiași ierarh, prima din 1790 iunie 6, cu privire la vidomstie, probabil se referă la ținerea unei evidențe oarecare, cea de-a doua din 1791 februarie 7, prin care se indica „...pentru veniturile mănăstirilor să să facă condici, atât de venituri, cum și de cheltuielile mănăstirii, care toate aceste să să scrie în condice și din an în an să să trimată condica în Dicasteria Mitropoliei”, ANRM, Fond 733, inventar 1, dosar 257a, f 6v-7.

4. Oprirea abuzurilor și arbitrariului din domeniul administrării mănăstirilor închinete, primind din partea autorităților imperiale ruse la sfârșitul anului 1808 dreptul de a numi și scoate egumenii acestor lăcașuri în caz de depistare a unor cazuri de acest gen.

Aceste domenii și acțiuni în mare parte au marcat politica monahală în țările române în perioada războiului ruso-turc 1806-1812, dar trebuie remarcat că acestea au generat unele reacții din partea clerului monahal, care vor culmina cu conflictul dintre Gavriil Bănulescu-Bodoni și egumenii mănăstirilor închinete.

Din momentul numirii sale în funcția de mitropolit și exarh la 27 martie 1808, Gavriil Bănulescu-Bodoni inițiază o serie de acțiuni care aveau drept obiectiv evaluarea situației eparhiilor din Moldova și Țara Românească, întreprinde o serie de vizite prin eparhii, constituie organele colegiale ale Exarhiei și reorganizează Consistoriul Mitropoliei Moldovei prin numirea în cadrul acestora a unor fețe bisericești care au avut de jucat un rol de seamă. Dacă pentru Dicasteria Exarhală acesta desemnează în calitate de membri pe protoierei Petru Kunițki, Lazar Asachievi, în cadrul Consistoriului Mitropolitan în calitate de membri sunt desemnați arhimandriții Chiril de la Râșca, un alt Chiril grec de origine, sachelarul Nicolaie, protopop al ținutului Iași, pe Antonie Eftaxias, protopopul Toma Stamati etc.

Vizitele canonice prin eparhii i-au permis exarhului să întocmească o serie de rapoarte pe care le adresează Sfântului Sinod, în care descrie cu lux de amănunte viața ecleziastică din principate, accentuând necesitatea de a-i fie lărgite competențele pe unele domenii, și, în speță, în raport cu egumenii mănăstirilor închinete la locurile sfinte, care se bucurau de statut stavropoghal și prin urmare nu luau în seamă dispozițiile venite din partea autorităților ecleziastice. Această stare de lucruri se crease încă înainte de revenirea lui Bănulescu-Bodoni în fruntea Bisericii din Moldova. Un exemplu în acest sens poate constitui și cazul disputei dintre episcopul Romanului, Gherasim Barbovschi-Clipa cu mitropolitul grec al Sardeonului, în jurul acțiunilor întreprinse de starețul schitului Măgura Ocnelor legat de construcția unei biserici fără a coordona această acțiune cu episcopul eparhial conform canoanelor¹⁴,

---

¹⁴ Arhivele Naționale ale României Direcția Județiană a Arhivelor Iași, Fond *Documente*, Pachet 432, document 56, 2 file.

invocându-se statutul special pe care îl aveau mănăstirile și schiturile închinete.

Situația complicată în raporturile dintre episcopii eparhiali cu mănăstirile închinete la determinat pe mitropolitul și exarhul Gavriil Bănulescu-Bodoni să solicite un statut special în raport cu aceste lăcașuri, care a fost acordat de Sfântul Sinod prin ordinul din 23 decembrie 1808. În baza acestui ordin se inițiază procesul de introducere a condicilor de evidență a veniturilor și cheltuielilor, a averii mobile și imobile a mănăstirilor, inclusiv al celor închinete. Primele dispoziții în acest sens sunt date la 15 iunie 1809, când se poruncește Dicasteriei „ca fieștecare egumen sau nacialnic să se îndatorească a primi la mănăstirea sa, sau schit câte trei condice pentru a scrie într-o avere a mănăstirii stătătoare și mișcătoare, iar într-al doilea veniturile mănăstirii și în a treilea toate cheltuielile ce să vor face, după care vor fi îndatoriți proestoșii mănăstirilor a-ș încheia sama la sfârșitul a fieștecare an aicea la Dicasterie, sau la epitropii preaosfinției sale”¹⁵. Respectivle Condici erau transmise contra preț, valoarea lor sumându-se la 9 lei 30 parale.

Această dispoziție generează declanșarea neînțelegerilor dintre Gavriil Bănulescu-Bodoni și egumenii mănăstirilor închinete chiar din primele zile după introducerea condicilor respective. Un asemenea caz a fost raportat de exarh în luna august 1809 Sfântului Sinod. Detaliile acestui raport le aflăm în studiul lui V. Jmakin și se referă la egumenul mănăstirii Frumoasa arhimandritul Ioachim, care a refuzat de a primi respectivle condici de la subcancelaristul Ilie Srebacul (Serbescul – n.n.) delegat de Dicasterie. Drept motiv al acestui refuz Ioachim invoca statutul stavropogial al mănăstirii ce o diriguia.

Convocat la Dicasterie la 1 august 1809 arhimandritul Ioachim își argumenta poziția că „această mănăstire aparține Muntelui Sinai și nu primește nici o dispoziție din partea cuiva străin de aceasta”. Deși membrii Dicasteriei îl înștiințau că măsura respectivă avea menirea de a apăra interesele mănăstirii mamă unde era închinată mănăstirea Frumoasa, și ca egumenii să nu poată cheltui și înstrăina averea mănăstirii aducând-o la ruinare și datorii mari, nici acestea nu l-au convins să primească condicile amintite, și nici chiar amenințarea că va fi înlocuit nu l-a înduplecat.

---

¹⁵ ANRM, Fond 733, inventar 1, dosar 48, f. 5.

În consecință, la scurt timp arhimandritul Ioachim va fi îndepărtat din funcție, atât pentru că nu s-a supus ordinelor venite din partea conducerii ecleziastice cât și a vârstei înaintate¹⁶.

Un exemplu legat de delăsarea mănăstirilor închinată este cel a mănăstirii Cetățuia. În primele luni ale anului 1809 protoiereul Petru Kunițki efectua o inspecție a bisericilor și mănăstirilor din orașul Iași, în timpul acestei investigații „...au luat sama că la mănăstirea ce să numește Cetățuia a Sfinților apostoli Petru și Pavel, cum și la schitul aceștii, anume Hlince, așa de mare nerânduială și negrijă să află, încât și înlăuntrul sfântului oltariu, și pe însuși sfântul pristol colbul și paianginii stau nemăturate, cum și îmbrăcămintea sf(â)ntului prestol era ruptă, și la mănăstire numai un călugăr să află, iar la schit nici unul, și slujire în biserică să face rariori, sau poati niciodată”¹⁷. Starea deplorabilă în care se afla respectivul așezământ se datora faptului că de doi ani la această mănăstire egumeni nu s-au pus. Drept urmare protoiereul Lazar Asachievi, cel care subscrie respectiva adresă din 2 aprilie 1809, către mitropolitul și exarhul Gavriil Bănulescu-Bodoni, invocând articolul 8 din ordinul Sfântului Sinod din 23 decembrie 1808, sugera alegerea și numirea unui egumen vrednic „ce s-ar putea găsi aici”.

Astfel, la 3 aprilie 1809 mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni îl desemna pe arhimandritul Chiril, namesnicul Casei Mitropoliei Moldovei, în funcția de egumen al respectivului lăcaș. În aceeași gramotă de egumenie se indică cum că motivul pentru care mănăstirea nu are egumen rânduit se datorează nu inacțiunii beneficiarului acesteia, adică a Patriarhiei de Ierusalim, ci din cauză că, potrivit dispozițiilor date de feldmareșalul Alexandr Prozorovski, era oprită orice corespondență cu teritoriile aflate sub control otoman. Tot de acolo aflăm că fostul patriarh al Ierusalimului, Anthim, care între timp decedase, încă în anul precedent desemnase un egumen pentru această mănăstire, dar din cauza sus amintită respectivul nu a putut să sosească în Moldova pentru a prelua administrarea respectivei. Din același izvor aflăm că și din partea noului patriarh de Ierusalim, Policarp, în adresa Mitropoliei Moldovei venise o scrisoare pe acest

---

¹⁶ Василий Жмакин, *op.cit.*, c. 369.

¹⁷ ANRM, Fond 733, inventar 1, dosar 89, f. 2.

subiect, datată cu 6 februarie 1809, prin care patriarhul reconfirma pe același egumen și asigură autoritățile că-l va trimite până în luna martie, dar din cauza reînceperii ostilităților armate ruso-turce acesta nu a sosit. Deci, în condițiile date arhimandritul Chiril era îndatorit să: încredințeze „spre ocârmuire pe numita mănăstire Cetățuia, cu toți ale ei, atât ceale mișcătoare, cât și ceale nemișcătoare, biserica cu toate ale ei, ca să păzască toate în bună orânduială, să se silească a tocni și a spori toate spre folosul mănăstirii.

Drept aceea, va fi datoriu numitul arhimandrit a avea întâiu purtătoare de grijă pentru buna cuviința așa după orânduiala pravoslavniciei Bisericii a răsăritului cu toată sârguința și evlavie neschimbat. Pentru care, pentru poslușanie mănăstirii, îmbrăcămintea prestolului, vasăle, odăjdiile, candilile și alte trebuincioasă bisericăștilor lucrări, să fie fără lipsă. Pomenirile ori panahidile pentru ctitori după a lor lui D(u)mnezeu priimită dorire și hrisoave în vreme lor să se săvârșească cu toată sârguința. Călugării în mănăstire să viețuiască după pravilile Sf(i)ntilor părinți, neavând voe la lucruri ce nu sînt îngăduite cinului lor.

Așijderea va avea purtare de grijă a spori ale economiei și în tot anul a trimite la preafericitul patriarh a Ierusalimului embaticul, care până acum s-au dat. Nimic de a mănăstirii înstrăinând, fiindcă pentru toate va avea a da samă vinitul mănăstirii, plătind obicinuitul embatic îl va metaherisi la trebile mănăstirii, la ținerea călugărilor și a poslușnicilor, precum și la trebuințele sale, după cuviința cinstii sale neoprit, iară prisosul venitului îl va da la plata datoriilor, până când să vor plăti datoriile mănăstirii, iară apoi îl va metaherisi la cele de folos, după poruncă și întâmplarea trebuințelor.

În mănăstire va ține afară de condica, în care sînt toate lucrurile mănăstirii scrise, încă două condice pentru venit și pentru cheltuiala mănăstirii, după care își va da samă în tot anul¹⁸.

La aceeași dată din partea Dicasteriei Exarhale se înainta Divanului Țării Moldovei o notă informativă prin care acesta era înștiințat că în conformitate cu decizia mitropolitului Gavriil, în fruntea mănăstirii Cetățuia din Iași a fost desemnat arhimandritul Chiril, namesnicul Casei Mitropolii Moldovei.

---

¹⁸ *Ibidem*, f. 3-4v.

Un alt caz de nesupunere deschisă manifestată de un egumen al mănăstirilor închinată a fost cel al mitropolitului Paisie al Apamiei, egumenul mănăstirii Galata, închinată la Sfântul Mormânt. Acesta a fost găsit vinovat de vânzarea averii mănăstirii și ascunderea banilor mănăstirești, fiind inițial lăsat în funcție datorită rangului, declarând însă deschis că nu recunoaște nici o autoritate decât pe cea a patriarhului de Ierusalim. Spre exemplu, când mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni i-a transmis regulile în conformitate cu care urmează să fie condusă mănăstirea, acesta invocând sus amintitul motiv le-a remis Dicasteriei.

Cazul mitropolitului Paisie al Apamiei este curios și prin faptul că acesta vine în fruntea mănăstirii în vara anului 1809, fiind instalat în această funcție prin dispoziția lui Gavriil Bănulescu-Bodoni în rezultatul parathesisului depus de arhimandritul Dionisie din 3 iunie 1809, care îl informa pe exarh că își depune demisia din cauza bolii și a bătrâneții¹⁹ în favoarea mitropolitului Paisie Apamias.

Arhimandritul Dionisie, argumentând venirea lui Paisie în fruntea lăcașului, scria „să aleg stareț mănăstirii și urmașul meu pe chir Paisie al Apamiei, pe care găsesc nu numai capabil de a conduce cu treburile mănăstirii, dar și îl recunosc cu adevărat în rândul fraților Sfântului Mormânt, într-o cât a învățat cele sfinte pe lângă casa patriarhală, și a fost dat de părinții săi Sfântului Mormânt, unde de mic copil și-a depus jurământul și a fost hirotonisit ierodiacon de vecinic pomenitul patriarh al Sfântului Mormânt Anthimie, dar și actualul bunul patriarh îl recunoaște pe el, cât și de părinții și frații aflători la Ierusalim”.

Drept urmare, la 8 iunie 1809, Dicasteria, din ordinul mitropolitului și exarhului Gavriil Bănulescu Bodoni, îl numea pe mitropolitul Paisie Apamias egumen la mănăstirea Galata²⁰, tot în aceeași zi accepta demisia arhimandritului Dionisie²¹ și informa Divanul despre noua numire, invocând drept temei ordinul nr. 5191 a Sfântului Sinod din 23 decembrie 1808, prin care exarhul primea dreptul de a „... pune în bună orânduială împreună cu alte bisăricești slujbe și mănăstirile ce sînt închinată și pe la alte locuri”²².

---

¹⁹ ANRM, Fond 733, inventar 1, dosar 105, f. 1, 3-3v.

²⁰ *Ibidem*, f. 7-7v.

²¹ *Ibidem*, f. 9.

²² *Ibidem*, f. 8.

Din cartea de egumenie din 8 iunie 1809 aflăm că noul proestos al mănăstirii Galata avea următoarele obligații:

„Și i s-au dat în samă numita mănăstire cu toate ale ei, atât ceale mișcătoare, cât și ceale nemișcătoare în bună orânduială, să se silească a tocmi și a spori toate spre folosul mănăstirii.

Drept aceea, va fi îndatorit preaosf(ințitul) numitul Paisie Apamiei, proestos Galatii, a avea întâiul purtare de grijă pentru bunăcuviința bisearicii, la toată slujba bisericească să se păzească întrânsa după orânduiala pravoslavnicii bisearici a răsăritului, cu toată sânguința și evlavia neschimbat, pentru care să ție ieromonași, ierodiaconi și monahi de-ajuns, atât pentru bisearică, cât și pentru poslușanie mănăstirii, îmbrăcămintea prestolului, vasăle, odăjdiile, candilele și alte trebuincioase bisericești lucrare să fie fără lipsă, pomenirile, ori panhidele pentru ctitori, în vremea lor să se săvârșească cu toată sânguința, călugării în mănăstire să viețuiască după pravilile sf(i)nților părinți, neavând voe la lucruri, ce nu sînt îngăduite cinului lor.

Așijdere va avea purtare de grijă a spori ale iconomiei și în tot anul a triimite la preafericitul patriarh a Iersualimului embaticul, care până acum s-au dat. Nimic de a mănăstirii înstrăinând, fiindcă pentru toate va avea a da samă. Venitul mănăstirii, plătind obicinuitul embatic, îl va metaherisi la treburile mănăstirii, la ținerea călugărilor și a poslușnicilor, precum și la trebuințele sale după cuviința cinstii sale neoprit, iară prisosul venitului îl va da la plata datoriilor, până când să vor plăti datoriile mănăstirii, iară apoi îl va metaherisi la ceale de folos, după poroncă și întâmplarea trebuințelor. În mănăstire va ține în afară de condica în care sînt toate lucrurile mănăstirii scrise, încă două condice pentru venit și pentru cheltuiala mănăstirii. După care își va da samă în tot anul”²³.

Despre situația delicată de la mănăstirea Galata din timpul egumeniei lui Paisie Apamias ne mărturisește referatul întocmit de același protoiereu Petru Kunițki, care, la 13 septembrie 1813, raporta mitropolitului și exarhului Gavriil Bănulescu-Bodoni că: „Această Dicasterie în rezultatul examinării condicilor de cheltuieli și venituri prezentate de mănăstiri pentru anul 1809, a observat atitudinea

---

²³ *Ibidem*, f. 7-7v.

egumenilor în raport cu buna orânduire și folosul mănăstirilor, a constat că egumenul mănăstirii Galata, preasfințitul Paisie Apamias, merită a fi îndepărtat de la administrarea mănăstirii, care într-o perioadă scurtă de timp de când o conduce a dat mai multe semne de economie proastă, declarații neadevărate, fapte dăunătoare pentru mănăstire și abuz de putere.”

După acest preambul referențial trece în revistă în șapte puncte motivele care l-au făcut să înainteze această sugestie, adică cea de a fi înlăturat de la administrarea mănăstirii, care conține date despre veniturile și cheltuielile mănăstirii, modul cum a vândut veniturile moșiilor, vânzarea de veci a unor bunuri, o vie și 7 cazane de aramă, darea de declarații mincinoase, cum și o atitudine sfidătoare în adresa celui care la așezat în egumenie, adică a mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Prin același act se propunea ca Paisie Apamias să de-a în primire mănăstirea și toate bunurile sale conducătorilor mănăstirilor ce erau închinat la Ierusalim, adică lui Grigore de la Sfântul Sava, Chiril de la Cetățuia și Anthim de la Pobrata. Pentru comportamentul și declarațiile mincinoase să fie informat Sfântul Sinod, iar până la decizia acestuia să fie ținut sub supraveghere. De asemenea, propunea ca în locul său să fie transferat arhimandritul Anthim de la Pobrata, sau să fie readus în funcție fostul egumen Dionisie, care să fie ajutat de un iconom și să aibă competențe limitate, adică doar de cele ce țin de serviciul religios, iar iconomul să administreze bunurile mănăstirii sub controlul Dicasteriei.

Cazul Paisie Apamias, asemeni altor egumeni ai mănăstirilor închinat care au stat în fruntea comploțului contra mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, urmează să fie analizat într-un cadru mai larg, dar din cele ce observăm pe baza sus amintitelor cazuri, putem să înțelegem și să justificăm unele acțiuni ale mitropolitului Gavriil în raport cu această chestiune.

Asemenea exemple aflăm pe parcursul întregii perioade de păstorie a mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni, cazurile analizate în particular și privite în ansamblu permițându-ne să dăm un credit favorabil politicii pe care acest ierarh o ducea în raport cu mănăstirile, nu numai cu cele închinat ci și cu cele pământene.

Curioasă argumentare a politicii față de mănăstirile închinat o găsim în scrisoarea lui Gavriil Bănulescu-Bodoni adresată ober-

procurorului Alexandr N. Golițan, din 28 octombrie 1810, în care acesta nota „Acești greci mândri și lacomi de la început au manifestat unele nemulțămiri față de guvernarea actuală, în timpul când le-au fost repartizate condicile de venituri și cheltuieli au manifestat-o mult mai deschis, iar după cercetarea socotelilor și descoperirea abuzurilor, și-au deschis veninul urii care se cuibărise în inimile lor împotriva mea și a actualei conduceri”²⁴.

În aceeași adresă exarhul arăta că a încercat să-i îndrepte pe cei nemulțumiți pe calea cea dreaptă, dar din cauză că aceștea continuă să se opună, propunea să fie scoși din funcție și înlocuiți cu egumeni ruși sau moldoveni. Iar într-o scrisoare trimisă prin protoiereul Petru Kunițki, care în luna decembrie 1810 se afla la Sankt-Peterburg, propunea ca respectivii să fie expulzați peste Dunăre în Turcia, la locurile de metanie, atenționând că orice contact cu ei este periculos atât pentru conducerea bisericească cât și cea civilă²⁵.

Drept urmare, la 14 decembrie 1810, Sinodul poruncea lui Gavriil Bănulescu-Bodoni să întocmească lista celor vinovați pentru a fi expulzați în interiorul Rusiei. Pentru a se apăra, unii egumeni au apelat la consulul francez, declarându-se chiar supuși francezi.

În consecință, un grup de egumeni greci au fost scoși din funcții și au fost expulzați în diferite mănăstiri din interiorul Rusiei. Cu toate acestea, chestiunea a rămas la ordinea zilei, egumenii intriganți continuând pe diferite căi să-l critice pe mitropolitul și exarhul Gavriil, care în această acțiune a sa a fost sprijinit și de boierii patrioți care în prima jumătate a anului 1811 trimeteau la Sfântul Sinod o scrisoare prin care argumentau starea în domeniu.

O analiză preliminară a materialului documentar pe marginea acestui subiect ne confirmă odată în plus că Gavriil Bănulescu-Bodoni, aplicând în spațiul Moldovei politica rusească în domeniu vieții monahale, urmărea să soluționeze acea chestiune stringentă a Bisericii Ortodoxe Române care a marcat istoricul acesteia, începând cu reformele domnilor fanarioți, legat de limitarea haosului și

---

²⁴ Vasilii Jmakin, *op.cit.*, c. 370.

²⁵ *Ibidem.*, c. 371.

arbitrariului în domeniul respectiv, în speță, în raport cu așezămintele monastice moldovenești închinat la locurile sfinte. Măsurile sale, deși, nu au fost continuate după revenirea lui Veniamin Costachi, vor prelua capul de afiș începând cu epoca regulamentară, când în domeniu se va implica domnul Mihai Sturdza²⁶ și va fi tranșată în timpul lui Alexandru Ioan Cuza.

ANEXĂ

I

1810 septembrie f.d. – *Propunerile Dicasteriei Exarhale înaintate mitropolitului Paisie Apamias pentru a fi înlăturate ca să rămâie în funcția de egumen a mănăstirii Galata*

Rânduială cu care să cuvine a urma eu mai jos iscălit proestosul mănăstirii Gălății, după acestea aici arătate ponturi.

1. Viia de opt pogoane și jumătate a mănăstirii ce este la Nicorești cu loc cu tot ce am vândut-o cu 1 275 lei de istov să dau banii înapoi, rămîind viia iarăși în stăpânirea mănăstirii.

2. Șapte căzane de velniță ce le-am vândut în 3 000 lei, să dau banii cumpărtoriului înapoi, și să rămâe cazanele iarăși a mănăstirii.

3. Banii ce am luat pe trei ani de la moșia Sagna, pe care am vândut-o pe zeci ani, să aib(ă) a strica contractual vânzării aceștia, și să fac contract numai pe trei ani. Iar banii 6 900 lei ce am luat pe trei ani înnainte, din cari bani poprind a anului curgătoriu 1810, 2 300 lei, iar doi ani 1811 și 1812, banii ce cuprind 4 600 lei să-i dau în plata datoriilor mănăstirii.

---

²⁶ „... domnia regulamentară a îngădit, totodată, și autoritățile proprietății ecleziastice, supunând-o controlului statului. Conflictul lui M. Sturdza cu Mitropolitul Veniamin Costache și demiterea înaltului prelat, în 1842, reprezintă o consecință a unui șir întreg de măsuri anterioare, cu obiectivul de a organiza viața monahală și a extinde controlul administrației de stat asupra activității economice, financiare, și sociale a Bisericii.” Gheorghe Platon, *op. cit.*, p. 28. Apud Ioan C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic 1834-1848*, București, 1915, p. 54 și urm.

4. 12 000 lei ce am luat de la armeni pentru ani înainte, pentru moșia Plopilor, Călugăreni aseamene să popresc, iarăși banii pe un an 4 000 lei, pentru întâmpinare cheltuielilor următoare a mănăstirii, iar 8 000 lei să-i dau în plata datoriilor mănăstirii.

5. Iconomul ci să va rânduie de cătră Exarhiceasca Dicasterie spre a avea în purtare de grijă iconomiia mănăstirii va fi întocma următoriu și lucrătoriu la toate ceale trebuincioasă ale iconomiei mănăstirii, răportuind pe toată luna de cele ce s-au urmat spre iconomiia mănăstirii, către Exarhiceasca Dicasterie.

6. 12 000 lei din tot venitul mănăstirii să s(e) socotească la toate cheltuielile, hacuri, îmbrăcăminte, mâncare, cheltuielal vitelor și a viilor, din care va plăti și embaticul obicinuit, cum și 8 670 lei dobânzile banilor datoriei și 1 000 lei să aibă a da arhimandritului Dionisie pe fieștecare an. Și mai rămâind din tot venitul a 26 872 lei cu care eu după izvodul iscălit am priimit mănăstirea 5 202 lei să aibă a plăti și a-i scădea din capitele datoriilor acum. Iar mai pe urmă sporindu-să veniturile și același sporiu tot în plata datoriilor să aib(ă) a da, până când să vor plăti toate datoriile mănăstirii.

Și pentru căi voi fi întocma următoriu și împlinitoriu bunii orânduiei ce s-au pus, făcându-se aceste arătate ponturi ce cuprind mai sus cu a mea iscălitură adevărindu-le le-am dat la Cinstita Exarhicească Dicasterie ca să se păzască.

1810 an, septemvrie ...¹ zile.

ANRM, F. 733, inv. 1, d. 7-7v. Original. Ibidem, f. 66-66v. Traducere rusă.

¹Data lipsește. Înaintată înainte de 13 septembrie 1810.

II

1810 septembrie 13. – *Petru Kunițki, protoireu, membru a Dicasteriei Exarhale raportează lui Gavriil Bănulescu-Bodoni, mitropolit și exarh, cu privire la neregulile depistate în urma cercetării condicilor de venituri și cheltuieli a mitropolitului Paisie Apamias, egumenul mănăstirii Galata, propunând scoaterea acestuia din funcție din cauza abuzurilor comise*

Его Высокопреосвященству, Святейшего Правительствующего Синода члену, в Молдавии, Валахии и Бессарабии, екзарху Гавриилу, митрополиту и разных орденов кавалеру.

Екзаршеской Дикастерии.

Доклад.

Сия Дикастерия при разсматривании представленных от монастырей прихода-расходных книг за 1809-и год, замечая поведение игуменствующих, в отношении благоустройства и пользы монастырей, усмотрела что игуменствующей в монастыре Галате, преосвященный Паисий Апакийский, заслуживает удаления от управления монастырем, яко в малое время показавшего довольные знаки худой економии, несправедливых показаний, явно вредных для монастыря поступков и пренебрежения власти.

1-е) За 1809-й год не показал в приходе ничего, отзываясь, что за тот год все приходы получил и издержал прежде игуменствовавший архимандрит Дионисий, на против того открылось что он получил около 6 370-ти левов, по открытии коих и сам не мог в некоторых пунктах не признаться, чем доказывает, что и прочие суть справедливы.

2-е) В расходе показал за семь месяцев 35 813 левов 5 пар, из каковых расходов на один только харчи и дрова показал 12 025-ть левов пять пар, что составляет по 1 717-ть левов 35-ть пар каждый месяц, не имея ни одного монаха а только до 30-ти душ разных служителей; какового расходу на харчи и в половину не показано в других монастырях имеющих по несколько монахов и гораздо более людей; и потому великое есть сомнение в верности расхода, да и прочия 23 788-ть левов, показанные на другие расходы, яко то 5005 левов на сенокос, 4 380 левов на жалование служителям и прочие во многих статьях суть сомнительные.

3-е) Дерзнул продавать собственность монастырскую, называемую вию в противность правил святых отец и с убытком монастыря, а именно: один виноградный сад за 1 300 левов и медные саловарные казаны, приносившие приходу всякой год по 700 левов, за 3 000 левов, да еще покушался утаить сие деньги, не показал их нигде в приходе, и даже при вопросе о казанах не только не

признался, что их продал, но еще уверял, что оные теперь без употребления и никто их на сей год не нанял. Каковое действие и утайка денег явно доказывают неблагомыслие и намерение удовольствоваться свое корыстолюбие с разорением монастыря; ибо ежели он такие значительные и явные приходы покусился утаить, то кольми паче меньшее и не так известные утаить мог.

4-е) Запродал некоторые вотчины на десять лет, в противность соборного здесь в Молдавии составленного уложения и данного от Вашего Высокопреосвященства и от Дивана предписания, коим положено, чтобы ни какой игумен отнюдь не запродал вотчин и акаретов монастырских больше, как на три года; а при том забрав деньги за три года в перед 18 900 левов, не показал их нигде и ни выкупил ни одного векселя.

5-е) Будучи призван в пресудствие Дикастерии и спрошен по совести, сколько именно суммы получил он за всю бытность своего настоятелем того монастыря, от самого принятия оного до ныне, отвечал и письменно показал, что не получил больше как только 20 740 левов, всего на всего, каковая сумма и в книгах его значится; 12 000 полученных за два года за вотчины в пред, и о других доходах превышавших с сим вместе показанную 20 740 левов суму 25-ть т(ысячи) и более ни слово не сказал.

Какую надежду может иметь монастырь и самый Гроб Господень во Иерусалиме, куда сей монастырь посвящен, от такового настоятеля который приходы показывает в двое меньше, как они есть, а расходы в двое больше как должны быть.

6-е) Ежели принять и за истинные все его записки, в коих показывает, что сей монастырь не имеет доходу больше, как только 20 740 левов, а расходу за семь месяцев 32 813-ть левов, кроме 3 000 левов, данных на провиант, то очень явственно, что с такового экономией всякой год должен приращать долг больше 10 000 левов, и таким образом дойдет монастырь до совершенного разорения.

7-е) Затем, когда Ваше Высокопреосвященство употребляя все средств с скромностью без обиды монастыря и в пресечение таковых его злоупотреблений приказать изволили сочинить пункты ограничивающие его прихоти и лакомство, и определить економию на основании 10-го правила 7-го Вселенского Собора, которые пункты по сочинении к нему посланы оных продолжал игуменствовать, то он письменно отзывался к Вашему Высокопреосвященству с

возвращением пунктов без подписи, и с решительным объявлением, что он кроме патриарха Иерусалимского никому более не хочет быть подчиненным, забыв то, что он определен настоятелем оного монастыря от Вашего Высокопреосвященства, что церковь Молдовлахийская по высочайшему соизволению Всероссийского монарха и Святейшего Правительствующего Синода вверена управлению Вашего Высокопреосвященства, что с заграничными турецко-подданными лицами, в разсуждении военных обстоятельств и сообщаться даже запрещено здешним жителям не только объявлять себя единственными тамошних начальств подчиненными, словом: пренебрег церковные и гражданские узаконения и с отрицанием Екзаршеской Вашего Высокопреосвященства в сих местах власти, отрицает и власти Святейшего Синода, и самого монарха по соизволению коего вверена Вашему Высокопреосвященству сия паства.

По таковым обстоятельствам Дикастерия, основываясь на правилах Святых отец 7-го Вселенского собора, Главы 18-й, правила 12-го где сказано: «по повелению Святых Апостолов преданное епископом, или игуменом от имени церковного нечто или от монастырского, не твердо-преданное есть и сия творя епископ или игумен да извержится.» И утверждаясь на Указе Святейшего Правительствующего Синода 1808 года, декабря 23-го дня, коим представлено Вашему Высокопреосвященству, разточительных и непослушных игуменов сменять, а на место их других определять, полагает мнением: за худую экономию и за разточение монастырской собственности удалить его пр(реосвященного) А(памийского) Паисия от управления монастыря и повелеть ему здать по описи все монастырскую движимую и недвижимую собственности настоятелям Иерусалимских монастырей архимандритам Григорию Свято Савскому, Кириллу Четеуцуйскому и Анфиму Побратскому, а за утайку монастырских денег, яко за святотатство, и за противление власти представить на благоразсмотрение и решение Святейшего Правительствующего Синода; в следствие чего и содержать его впредь до воспоследования из Святейшего Синода о нем повеление под присмотром. На место же его или представить настоятельское звание бывшему прежде настоятелю, архимандриту Дионисию, к которому определить економа, с тем чтобы архимандрит, яко старец, порядков внутри

монастыря по части церковной, а економ наблюдал бы за именем монастырским, за приходом и расходом, но с таким ограничением, чтобы ни архимандрит Дионисий, ни економ без ведома Дикастерии не могли ни вотчин запродавать, ни долгу наживать, или платить, и никаким большим суммам располагать, а при том для лучшей верности ежемесячно записку прихода и расхода представить в сию Дикастерию, продолжая таким образом, до коль неуплатятся все долги, или определить полный и благонадежный игумен. Но повелено ли будет по сему исполнить, представить Вашему Высокопреосвященству на архипасторское благоразсмотрение и просить резолюции и утверждения же сообщить о сем и Молдавскому Дивану к сведению.

Вашего Высокопреосвященства всегдашние послушники.

Протоиерей Петр Куницкий <т.р.>

Канцелярист Илия Сербескул <т.р.>

№861-й. В Яссах. Сентября 13-го дня, 1810-го года.

Traducere:

Înlat preasfinției sale membru a Sfântului Îndreptător Sinod, în Moldova, Valahia și Basarabia, exarh și mitropolit Gavriil, și a diferite ordine cavalier.

Dicasteria Exarhală.

Raport.

Această Dicasterie în rezultatul examinării condicilor de cheltuieli și venituri prezentate de mănăstiri pentru anul 1809, a observat atitudinea egumenilor în raport cu buna orânduire și folosul mănăstirilor, a constatat că egumenul mănăstirii Galata, preasfințitul Paisie Apamias, merită a fi îndepărtat de la administrarea mănăstirii, care într-o perioadă scurtă de timp de când o conduce a dat mai multe semne de economie proastă, declarații neadevărate, fapte dăunătoare pentru mănăstire și abuz de putere.

1) Pentru anul 1809 la venituri nu a indicat nimic, declarând, că pentru acel an toate veniturile le-au primit și le-a reținut arhimandritul Dionisie, fostul egumen, dinpotrivă s-a descoperit că el a primit în jur de 6 370 lei, după aflarea cărora și singur nu a putut pe unele puncte să nu le recunoască, prin ce dovedește că și celelalte sunt adevărate.

2) La cheltuieli a arătat pentru șapte luni 35 813 lei și 5 parale, dintre care cheltuieli numai pentru haragi și lemne a indicat 12 025 lei 5 parale, care constituie câte 1 717 lei 35 parale pe lună, ne având nici un călugăr și numai 39 suflete a diferitor slujitori, care cheltuieli pentru haragi nici în jumătate nu sunt arătate la alte mănăstiri care au câte câțiva călugări și mult mai mulți oameni, și din acest motiv este bănuială pe corectitudinea cheltuielilor, dar și a celorlați 23 788 lei arătați pentru alte cheltuieli, cum ar fi 5 005 lei pentru cositul fânului, 4 380 lei pentru leafa slujitorilor și altele pe multe articole sunt foarte bănuitoare.

3) A îndrăznit să vândă bunurile mănăstirii, așa numita vie contrar regulilor sfinților părinți și cu mari pierderi pentru mănăstire, și anume: o vie cu 1 300 lei și cazanele de aramă pentru velnițe, care aduceau un venit anual de 700 lei anual, cu 3 000 lei, dar a și îndrăznit să ascundă respectivii bani, ne indicându-i la venituri, și care la întrebarea despre cazane nu numai că nu a recunoscut că le-a vândut, dar încă ne convingea, că ele acum nu se folosesc și nimeni anul acesta nu le-a închiriat. Care acțiuni și dosire a banilor demonstrează evident gândul ascuns și dorința de a-și satisface propriile interese prin ruina mănăstirii; întru-cât, dacă el asemenea evidente venituri mari a îndrăznit să le ascundă, atunci cu atât mai mult ce ar fi putut să ascundă când vorbim de venituri mai mici.

4) A vândut venitul unor moșii pe o perioadă de zece ani, contrar Sobornicescului Hrisov ce este aplicat aici în Moldova și a dispozițiilor date de înalt preasfinția voastră și de către Divan, prin care se prevede ca nici un egumen să nu îndrăznească să vândă venitul moșiilor și a acareturilor mănăstiriești mai mult de trei ani, mai mult de atât a luat bani pentru trei ani înainte 18 900 lei, ne indicându-i și ne cumpărând nici o hârtie de valoare.

5) Fiind chemat în ședința Dicasteriei a fost întrebat pe propria răspundere, ce sume anume a primit el de când se află în calitate de conducător al acelei mănăstiri, din momentul când a preluat-o până în prezent, el a răspuns și în scris a arătat, că nu a primit mai mult de 20 740 lei, de tot, care sumă este indicată și în condicile sale; 12 000

primiti pentru doi ani pentru venitul moșiei în avans, și despre alte venituri care depășesc cu cei arătați mai sus 20 740 lei suma de 25 mii și mai mult nu a declarat nimic.

Atunci ce speranță poate să aibă mănăstirea și însuși Sfântul Mormânt al Domnului de la Ierusalim, unde această mănăstire este închinată de la un asemenea conducător care indică la venituri de două ori mai puțin, după cum sunt, iar cheltuielile de două ori mai mult decât trebuie să fie.

6) Dacă ar trebui de luat ca fiind adevărate toate înscrisurile sale, în care arată că această mănăstire nu are mai multe venituri decât 20 740 lei, iar cheltuielile pentru șapte luni 32 813 lei, în afară de 3 000 lei, dați pentru provizii (pentru armată – n.n.), este evident că cu o asemenea economie pentru fiecare an trebuie să crească mai mult de 10 000 lei, și deasemenea va aduce mănăstirea la ruinare completă.

7) Ulterior, când înalt preasfinția voastră, folosind toate măsurile cu modestie fără a aduce supărări mănăstirii și pentru a opri aceste abuzuri ale sale să porunciți de a permite să fie întocmite anumite puncte ce are limita capriciile și lăcomia sa, și de a numi un econom în temeiul canonului al 10-lea a Conciliului VII ecumenic, care puncte după ce vor fi întocmite și după ce vor fi trimise lui să continue să egumenească, însă el în scris s-a adresat înalt preasfinției voaste cu returnarea respectivelor puncte fără a le subscrie, și cu o declarație fermă, că el nu dorește mai mult să se supună altcuiva decât patriarhului de Ierusalim, uitând că a fost numit conducătoral acestei mănăstiri din partea înalt preasfinției voastre, că Biserica Moldovlahiei prin înaltă bunăvoință a magestații sale monarhului a toată Rusia și a Sfântului Îndreptătorului Sinod a fost încredințată administrării înalt preasfinției voastre, ca cu persoane de peste hotar supuși otomani, ținând cont de condițiile situației de război locuitorilor locuitorilor de aici le este interzis nu numai să comunice, dar mai ales să se declare personal subordonați conducătorilor de acolo, într-un cuvânt: a neglijat normele legale bisericesti și civile prin negarea puterii puterii exarhale a înalt preasfinției voastre, neagă și autoritatea Sfântului Sinod și a însuși monarhului care va încredințat înalt preasfinției voastre acest popor.

În aceste condiții Dicasteria întemeindu-se pe pravilele Sfinților părinți acelu de-al VII-lea Conciliu ecumenic, capitolul 18, canonul al 12-lea unde se spune: „Prin porunca Sfinților Apostoli dacă s-ar afla vreun episcop, sau vreun egumen, înstrăinând în mână dregătorească

din bunurile bisericii sau mănăstirii, să fie fără tărie, iar episcopul sau egumenul care a făcut acest lucru să fie alungat.” și se întărește prin ordinul Sfântului Îndreptătorului Sinod, anul 1808 decembrie 23 zile, acordat înalt preasfinției voastre, ca pe egumenii cheltuitori și nesupuși să fie înlocuiți, iar în locul lor să fie numiți, presupune prin această opinie: pentru proasta economie și pentru cheltuirea averii mănăstirii să fie înlăturat pre preasfinția sa Paisie al Apamiei de la conducerea mănăstirii și de a-i porunci să predea după inventar toate averile mișcătoare și nemișcătoare conducătorilor mănăstirilor Ierusalimului, arhimandriților Grigorie de la Sfântului Sava, Chiril de la Cetățuia, Anthim de la Pobrata, pe motiv că a ascuns banii mănăstirii, și pentru sacrilegiu, și împotrivirea puterii să fie înaintat spre cercetarea și hotărârea Sfântului Îndreptătorului Sinod; drept urmare de al ține pe el până la venirea poruncii cu privire la acesta a Sfântului Sinod sub supraveghere. În locul său sau să fie propusă conducerea fostului egumen, arhimandrit Dionisie, pe lângă care să fie numit un econom, ca arhimandritul, întru-cât este în vârstă să se preocupe de problemele din interiorul mănăstirii pe probleme bisericesti, iar economul să urmărească averea mănăstirii, veniturile și cheltuielile, dar cu condiția, ca nici arhimandritul Dionisie, nici economul fără știrea Dicasteriei să nu poată să vândă veniturile moșiilor, nici să se împrumute sau să plătească, și să nu dispună de nici o sumă mare, iar mai mult pentru siguranța lunar să prezinte în scris veniturile și cheltuielile la Diasterie, continuând în acest fel până nu vor fi achitate toate datoriile, sau să fie numit un egumen integru și de încredere. Dacă se va porunci pe marginea acestora de a executa, se prezintă înalt preasfinției voastre spre examinare arhipăstorească și solicită o rezoluție și aprobare, și de adus la cunoștința Divanului Țării Moldovei pentru a lua act.

Al înalt preasfinției voaste supuși ascultători,
Protoiereu Petru Kunițki
Cancelarist Ilie Serbescul

Nr. 861. În Iași, septembrie 13 zile, anul 1808.

ANRM, F. 733, inv. 1, d. 225, f. 1-4. Original.